

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ-ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ-ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

Μιχάλης Παπαδάκης

Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς

Μανόλης Κογεβίνας

Καθηγητής Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας

Δημήτριος Τριχόπουλος

της Ακαδημίας Αθηνών, Καθηγητής Πανεπιστημίου Harvard

ΑΘΗΝΑ 2012

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κοινή γνώμη και η επιστημονική κοινότητα συγκλίνουν, από κοινού με οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς κύκλους, στη διαπίστωση ότι η χώρα μας αντιμετωπίζει δημογραφικό πρόβλημα. Το δημογραφικό πρόβλημα είναι μακράς διάρκειας, καθίσταται δε όσο προχωρεί ο χρόνος πολυπλοκότερο, οξύτερο και δυσεπίλυτο, αφού στις επιμέρους ειδικές και ιστορικές αποχρώσεις του προστίθενται συνεχώς νέες, προερχόμενες από τις εξελίξεις που σημειώνονται τόσο στο εσωτερικό όσο και στο ευρύτερο (ευρωπαϊκό και οικουμενικό) περιβάλλον. Ανάλογο πρόβλημα, όμως, αν και με αισθητές διαφοροποιήσεις, παρουσιάζουν σχεδόν όλες οι αναπτυγμένες χώρες.

Κύριες συνιστώσες του δημογραφικού μας προβλήματος είναι η πολύ χαμηλή γεννητικότητα, η ανεξέλεγκτη μετανάστευση και οι έντονες περιφερειακές διαφορές της πληθυσμιακής δυναμικής. Ήδη, η χαμηλή γεννητικότητα έχει οδηγήσει σήμερα τη χώρα σε δείκτη γονιμότητας (κατά μέσο όρο 1,5 παιδιά ανά γυναίκα) κατώτερο του επιπέδου αντικατάστασης των γενεών. Ελαφρά αύξηση της αδρής θνησιμότητας προέκυψε ως αποτέλεσμα της επιτάχυνσης της δημογραφικής γήρανσης, η οποία υπερκάλυψε την ευνοϊκή εξέλιξη του προσδόκιμου επιβίωσης (που σήμερα έχει φτάσει σε 77,6 έτη ζωής στους άνδρες και 82,9 στις γυναίκες). Επαμφοτερίζοντα ρόλο διαδραμάτισε η μη ελεγχόμενη πορεία της εξωτερικής μετανάστευσης, είτε ως ρεύμα εισόδου είτε ως ρεύμα εξόδου, επηρεάζοντας κατά καιρούς θετικά ή αρνητικά το ρυθμό μεταβολής του πληθυσμού μας. Το διαμορφωμένο σε εθνική κλίμακα πληθυσμιακό υπόδειγμα διαφοροποιείται αισθητά σε περιφερειακή κλίμακα, με βάση τη διαδικασία αστικοποίησης, οδηγώντας περιπτώσιακά τις περιοχές σε δημογραφική ακμή ή παρακμή.

Στην Έκθεση αυτή παρουσιάζονται συνοπτικά οι δημογραφικές τάσεις του πληθυσμού μας μεταπολεμικά και προδιαγράφονται οι πιθανότερες εξελίξεις του μέχρι το 2050. Η ανάλυση αποσκοπεί στην τεκμηριωμένη ανάδειξη των κύριων παραμέτρων του δημογραφικού μας προβλήματος και έχει ως απώτερη επιδίωξη την οριοθέτηση κατευθύνσεων πολιτικής και την επιλεκτική υπόδειξη δοκιμασμένων διεθνώς μέτρων για την επίλυση του προβλήματος αυτού. Το υποστηρικτικό υλικό που θα χρησιμοποιηθεί προέρχεται εν μέρει από τα δημοσιευμένα πρακτικά του συνεδρίου της Ακαδημίας Αθηνών και της Ελληνικής Εταιρείας Δημογραφικών Μελετών που πραγματοποιήθηκε στις 13-14 Μαρτίου 2009 και είχε ως θέμα «Πληθυσμιακές Τάσεις και Προοπτικές: Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση».

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΟΥ

Σήμερα (1911) ο συνολικός πληθυσμός στην Ελλάδα ανέρχεται σε 10,8 εκ. άτομα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε 503 εκ. άτομα, στα Βαλκάνια σε 66,5 εκ. άτομα και στον κόσμο σε 7 περίπου δις άτομα. Τούτο σημαίνει ότι ο πληθυσμός μας αντιπροσωπεύει το 2,2 % του ευρωπαϊκού πληθυσμού και το 16,2 % του βαλκανικού, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί το 7% του παγκόσμιου πληθυσμού.

Το μέγεθος του ελληνικού πληθυσμού παρουσίασε μεταπολεμικά αυξητική τάση, με έντονες εντούτοις περιοδικές διαφοροποιήσεις, ως αποτέλεσμα των συγκυριακών μεταβολών των παραμέτρων της φυσικής και μεταναστευτικής κίνησης. Συγκεκριμένα (Πίνακας 1), διαμορφώνεται η ακόλουθη εικόνα: (α) στη δεκαετία 1961-1971 η φυσική

αύξηση (γεννήσεις μείον θάνατοι) είναι σχετικά υψηλή και η καθαρή μετανάστευση έντονα αρνητική, εξαιτίας της μαζικής αποδημίας προς τις ευρωπαϊκές χώρες, (β) στη δεκαετία 1971-1981 η φυσική αύξηση αρχίζει να συμπιέζεται ενώ η καθαρή μετανάστευση είναι θετική, λόγω της μαζικής παλιννόστησης από τις χώρες υποδοχής της προηγούμενης περιόδου, (γ) στη δεκαετία 1981-1991 ενισχύεται η μείωση της φυσικής αύξησης και ταυτόχρονα παραμένει σε υψηλά επίπεδα η παλιννόστηση, (δ) στη δεκαετία 1991-2001 η φυσική αύξηση ελαχιστοποιείται και συγχρόνως διογκώνεται σε πρωτοφανή μεγέθη η καθαρή μετανάστευση, ως επακόλουθο της μαζικής εισροής οικονομικών μεταναστών στη χώρα, και (ε) στη δεκαετία 2001-2011 ο πληθυσμός αρχίζει να μειώνεται αν και η φυσική αύξηση παρουσιάζει ελαφρά αύξηση συγκριτικά με την προηγούμενη περίοδο, και τούτο ενδεχομένως οφείλεται στον συγκρατημένο επαναπατρισμό των οικονομικών μεταναστών και σε πολύ μικρότερο βαθμό στην διαφαινόμενη αποδημία ελλήνων.

Πίνακας 1. Ελλάδα: Συνολικός Πληθυσμός 1961-2011

Έτος	Πληθυσμός	Μεταβολή		Φυσική αύξηση	Καθαρή μετανάστευση
		άτομα	%		
1961	8388553
1971	8768641	380088	4,5	839425	-459337
1981	9740417	971776	11,1	637256	334520
1991	10259900	519483	5,3	272441	247042
2001	10934097	675197	6,6	20585	654612
2011*	10787690	-146407	-1,3	39472	-185879

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφές πληθυσμού

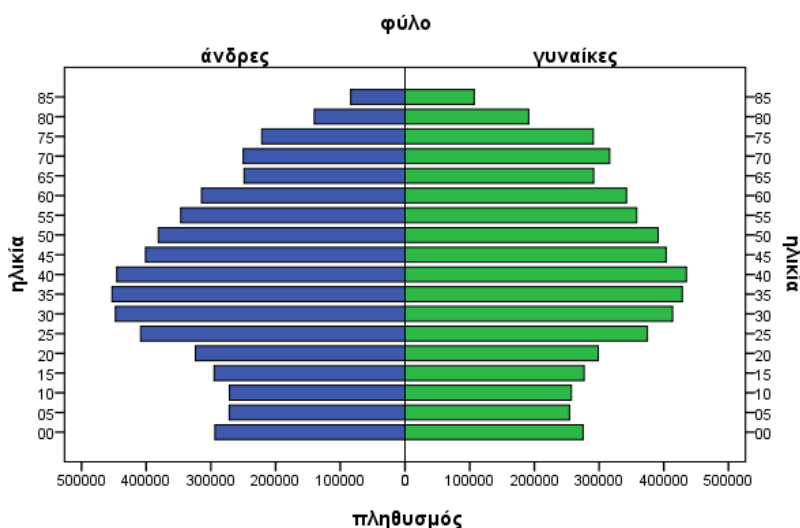
* Προσωρινά στοιχεία

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΗΛΙΚΙΑ

Η κατανομή του πληθυσμού κατά φύλο και ηλικία αποτυπώνεται διαγραμματικά στην **πυραμίδα ηλικιών**, από το σχήμα της οποίας συνάγεται το δημογραφικό παρελθόν του πληθυσμού. Η σχετική με την Ελλάδα πυραμίδα ηλικιών για το 2010 εμφανίζεται στο Διάγραμμα 1. Η πυραμίδα αυτή παρουσιάζει συρρικνωμένη βάση (ως αποτέλεσμα της καθοδικής τάσης της γεννητικότητας), διευρυμένη κορυφή (εξαιτίας της δημογραφικής γήρανσης) και ενισχυμένα τα μεσαία στρώματα (λόγω και της πρόσφατης μαζικής εγκατάστασης οικονομικών μεταναστών).

Η διαχρονική παρακολούθηση της κατανομής του πληθυσμού κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών (παιδικός πληθυσμός 0-14 ετών, παραγωγικός πληθυσμός 15-64 ετών και γεροντικός πληθυσμός 65 ετών και άνω) μας επιτρέπει αφενός να διερευνήσουμε αδρά τις ηλικιακές επιδράσεις των συνιστωσών της φυσικής και μεταναστευτικής κίνησης και αφετέρου και να προδιαγράψουμε τις πιθανές δημογραφικές εξελίξεις στο μέλλον. Στην Ελλάδα (Πίνακας 2) η αναλογία του παιδικού πληθυσμού συνεχώς περιορίζεται (αντικατοπτρίζοντας τη συνεχιζόμενη καθοδική πορεία των γεννήσεων) και η αναλογία των υπερηλικών διαρκώς αυξάνεται (κυρίως ως αποτέλεσμα της χαμηλής γεννητικότητας και δευτερευόντως από την παράταση του προσδόκιμου επιβίωσης). Η αναλογία του πληθυσμού των παραγωγικών ηλικιών αυξήθηκε αισθητά κατά την τελευταία εικοσαετία (1991-2010), ιδίως στους άνδρες, σχεδόν αποκλειστικά λόγω της μαζικής εισόδου των οικονομικών μεταναστών στη χώρα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1. ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΗΛΙΚΙΩΝ 1.1.2010

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Εκτιμήσεις 2011.

Πίνακας 2. Ελλάδα: Εκατοστιαία Κατανομή Πληθυσμού κατά Φύλο και Ομάδες Ηλικιών 1951-2010

Φύλο-Ηλικία	1951	1961	1971	1981	1991	2001	2010
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0-14	28,8	26,7	25,4	23,7	19,2	15,2	14,4
15-64	64,5	65,1	63,7	63,6	67,1	67,7	66,7
65+	6,7	8,2	10,9	12,7	13,7	17,1	18,9
Άνδρες	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0-14	30,3	28,2	26,6	24,8	20,1	15,8	14,9
15-64	63,6	64,6	63,6	63,7	67,7	69,0	68,2
65+	6,1	7,2	9,8	11,5	12,2	15,2	16,9
Γυναίκες	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0-14	27,4	25,4	24,1	22,6	18,5	14,6	13,8
15-64	65,3	65,5	63,9	63,5	66,4	66,5	65,2
65+	7,3	9,1	12,0	13,9	15,1	18,9	21,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφές πληθυσμού, Εκτιμήσεις.

Είναι γνωστό ότι το παραγωγικό τμήμα του πληθυσμού (15-64 ετών) συντηρεί το μη παραγωγικό τμήμα (0-14 και 65 ετών και άνω). Η σχέση αυτή αποτυπώνεται στο **δείκτη εξάρτησης**, που υπολογίζεται ως λόγος του μη παραγωγικού προς το παραγωγικό τμήμα του πληθυσμού. Ο δείκτης εξάρτησης διασπάται συνήθως σε δύο συνιστώσες. Η πρώτη συνιστώσα υπολογίζεται ως λόγος της ομάδας 65 ετών και άνω προς το παραγωγικό τμήμα του πληθυσμού και η δεύτερη συνιστώσα ως λόγος της ομάδας 0-14 ετών προς το παραγωγικό τμήμα του πληθυσμού. Από τις σχετικές εκτιμήσεις στην Ελλάδα (Πίνακας 3) προκύπτει ότι η επιβάρυνση του παραγωγικού τμήματος του πληθυσμού από το μη παραγωγικό φαίνεται καταρχήν ότι περιορίζεται διαχρονικά, γεγονός που πρέπει να αξιολογηθεί θετικά. Οι τελευταίες εντούτοις στήλες του Πίνακα αποκαλύπτουν μια ιδιαίτερα ανησυχητική τάση: η επιβάρυνση των ενεργών ατόμων με μη ενεργά διογκώνεται συνεχώς έναντι των υπερηλικών και αμβλύνεται αισθητά έναντι του παιδικού πληθυσμού, αντικατοπτρίζοντας τη βαθμιαία διευρυνόμενη γήρανση και την υπογεννητικότητα, αντίστοιχα.

Πίνακας 3. Ελλάδα: Δείκτες Εξάρτησης* 1951-2010

Έτος	Πληθυσμός 0-14 και 65 ετών και άνω/ πληθυσμό 15-64 ετών	Πληθυσμός 65 ετών και άνω/ πληθυσμό 15-64 ετών	Πληθυσμός 0-14 ετών/ πληθυσμό 15-64 ετών
1951	53,0	11,1	41,9
1961	52,7	13,9	38,8
1971	56,6	18,8	37,8
1981	57,5	21,9	35,6
1991	50,5	22,7	27,8
2001	47,7	25,2	22,5
2010	49,9	28,4	21,5

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφές πληθυσμού, Εκτιμήσεις.

* Μη παραγωγικά άτομα επί 100 παραγωγικών.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Η πυκνότητα και η γεωγραφική διασπορά του πληθυσμού επηρεάζουν πολύτροπα την οικονομική και την κοινωνική ζωή, ενώ συνδέονται με ευρύτερες γεωπολιτικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους.

Η πυκνότητα και η κατανομή του πληθυσμού στο χώρο σχετίζονται πρωτίστως με τη διαδικασία της **δημογραφικής αστικοποίησης** (μετατόπιση πληθυσμιακών μαζών από τις αγροτικές προς τις αστικές περιοχές), η οποία συνδέεται άμεσα τόσο με την **οικονομική αστικοποίηση** (στροφή εργατικού δυναμικού από τον πρωτογενή στο δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα παραγωγής) όσο και την **κοινωνική αστικοποίηση** (διάδοση και γενικευμένη αντιγραφή των αστικών και καταναλωτικών συμπεριφορών και προτύπων). Η αστικοποίηση του πληθυσμού μας (Πίνακας 4) παρουσιάζει αυξητική τάση και είναι άνισα κατανεμημένη στην επικράτεια. Πράγματι, η συμμετοχή των αστικών και ημιαστικών περιοχών στο συνολικό πληθυσμό από 52,5% το 1951 έφτασε στο 72,8% το 2001. Αντίστοιχα, η συμμετοχή της Αττικής στον αστικό και ημιαστικό πληθυσμό από 38,8% το 1951 ανήλθε σε 47,1% το 2001 και στο συνολικό πληθυσμό της χώρας από 20,4% το 1951 αυξήθηκε σε 34,3% το 2001. Ο ρυθμός εντούτοις αστικοποίησης παρουσιάζει αισθητή επιβράδυνση τα τελευταία χρόνια, ίσως διότι έχει ήδη προσεγγίσει υψηλές για την ελληνική πραγματικότητα τιμές. Η επιβράδυνση αντικατοπτρίζεται στη μικρή μείωση της συμμετοχής της Αττικής τόσο στον αστικό και ημιαστικό πληθυσμό όσο και στο συνολικό πληθυσμό μετά το 1981. Η αστικοποίηση του πληθυσμού μας αποτυπώνεται ευκρινώς και στο δείκτη συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πρωτογενή τομέα, που από 51,3% το 1951 έφτασε στο 14,8% το 2001, υπάρχουν δε ενδείξεις ότι συνεχίζεται η καθοδική του τάση. Η εικόνα αυτή συναρτάται με το ευρύτερα γνωστό φαινόμενο της προοδευτικής οικονομικής και κοινωνικής αστικοποίησης της ελληνικής υπαίθρου.

Η προσέγγιση της δυναμικής του ελληνικού πληθυσμού σε επίπεδο γεωγραφικών διαμερισμάτων και νομών αποκαλύπτει επίσης τις ισχυρές σχέσεις εξάρτησης του ρυθμού πληθυσμιακής μεταβολής με την αστικοποίηση και την πυκνότητα εποίκισμού του χώρου (Πίνακας Π1 Παραρτήματος). Έτσι, νομοί με ιδιαίτερα επιταχυνόμενη συρρίκνωση πληθυσμού στο διάστημα 1961-2001 (Ευρυτανία, Αρκαδία, Λακωνία, Θεσπρωτία, Καρδίτσα, Λέσβος, Σάμος, Χίος) εμφανίζουν μικρή αναλογία αστικού πληθυσμού και είναι αραιοκατοικημένοι. Αντίθετα, νομοί με αυξανόμενο πληθυσμό

(Βοιωτία, Εύβοια, Αργολίδα, Κορινθία, Αχαΐα, Κέρκυρας Λάρισα, Μαγνησία, Ημαθία, Θεσσαλονίκη, Πιερία, Χαλκιδική, Δωδεκάνησος, Ηράκλειο) συνδυάζουν συνήθως μεγαλύτερη αναλογία αστικού πληθυσμού και είναι πυκνοκατοικημένοι.

Πίνακας 4. Ελλάδα: Δείκτες Αστικοποίησης 1951-2001

Δείκτες αστικοποίησης	1951	1961	1971	1981	1991	2001
Πυκνότητα πληθυσμού (άτομα ανά τ.χλμ.)	57,8	63,6	66,5	73,8	77,8	83,1
Κατανομή πληθυσμού (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
- Αστικές και ημιαστικές περιοχές	52,5	56,2	64,8	69,7	71,6	72,8
- Αγροτικές περιοχές	47,5	43,8	35,2	30,3	28,4	27,2
Συμμετοχή Αττικής(%)						
- στον αστικό και ημιαστικό πληθυσμό	38,8	43,7	49,2	49,7	47,9	47,1
- στο συνολικό πληθυσμό	20,4	24,5	31,9	34,6	34,3	34,3
Αναλογία απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα (%)	51,3	55,8	41,4	28,10	19,6	14,8

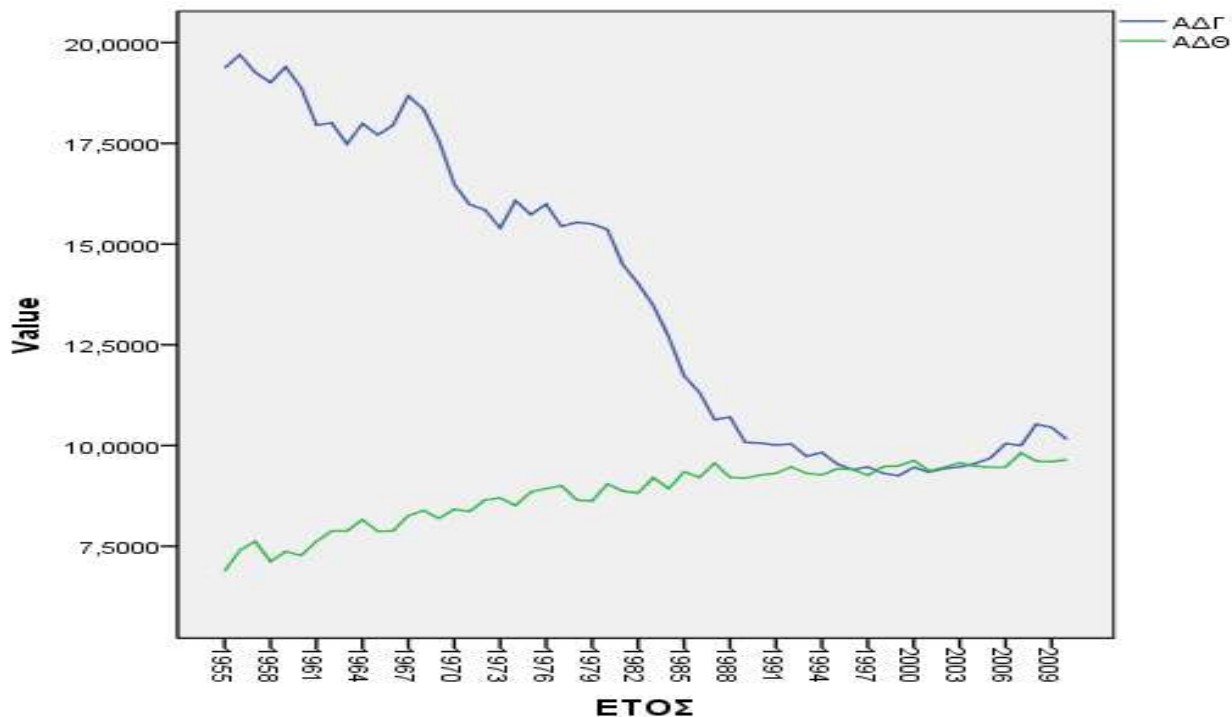
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφές πληθυσμού, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού.

ΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΓΑΜΗΛΙΟΤΗΤΑ

Η φυσική αύξηση, ως διαφορά των γεννήσεων έναντι των θανάτων, αποτελεί τη βιολογική βάση ανανέωσης ενός πληθυσμού και την κύρια συνιστώσα της αυτοτροφοδότησης και της πορείας του διαχρονικά. Εξάλλου, ο αδρός δείκτης των γεννήσεων (γεννήσεις επί 1000 κατοίκων) και ο αδρός δείκτης των θανάτων (θάνατοι επί 1000 κατοίκων) προσδιορίζουν το ρυθμό της φυσικής αύξησης του πληθυσμού και προσφέρονται για την αξιολόγηση της δημογραφικής δυναμικής του. Η εξέλιξη των δεικτών αυτών στην περίπτωση της χώρας μας στο διάστημα 1955-2010 εμφανίζεται στο Διάγραμμα 2. Ο δείκτης των γεννήσεων ακολούθησε έντονα καθοδική πορεία μέχρι το 2000 περίπου και κατόπιν σταθεροποιήθηκε σε χαμηλά επίπεδα και ο δείκτης των θανάτων σημείωσε ήπια αυξητική τάση, εξαιτίας της γήρανσης του πληθυσμού. Αποτέλεσμα των αντίρροπων αυτών κινήσεων ήταν να εκμηδενιστεί ο ρυθμός της φυσικής αύξησης κατά την περίοδο 1996-2005. Από το 2006 μέχρι σήμερα καταγράφεται μια ελαφρά αύξηση στον αδρό δείκτη γεννήσεων και μια μόλις αισθητή μείωση στον αδρό δείκτη των θανάτων.

Η λεπτομερέστερη εικόνα των διαχρονικών εξελίξεων στο χώρο της γεννητικότητας δίνεται στο Παράρτημα (Πίνακας Π2), όπου φαίνεται η συνεχής ελάττωση του απόλυτου αριθμού των γεννήσεων. Πράγματι, ο μέσος ετήσιος αριθμός των γεννήσεων από 155 χιλ. στη δεκαετία του 1960 περιορίστηκε σε 109 χιλ. στη δεκαετία του 2000, σημειώνοντας μείωση κατά 30%. Αντίστοιχα, ο μέσος ετήσιος αδρός δείκτης των γεννήσεων από 180/000 στη δεκαετία του 1960 συρρικνώθηκε σε 9,80/00 στη δεκαετία

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2, ΕΛΛΑΔΑ: ΑΔΡΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ (ΑΔΓ)
ΚΑΙ ΑΔΡΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΘΑΝΑΤΩΝ (ΑΔΘ)* 1955-2010

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Φυσική Κίνηση Πληθυσμού Ελλάδος 2011.

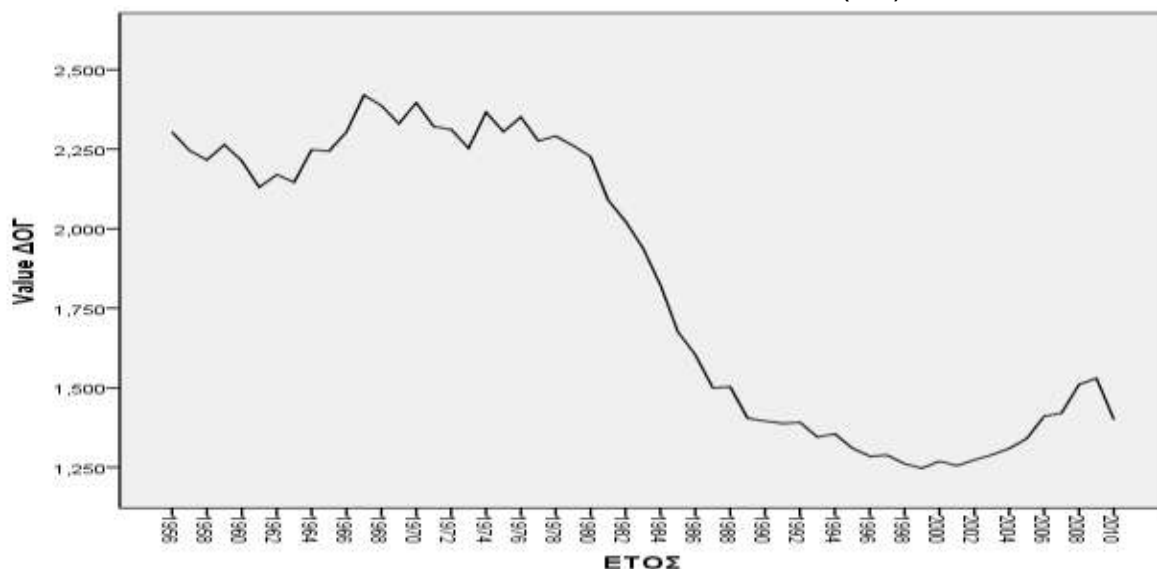
* ΑΔΓ = Γεννήσεις επί 1000 ατόμων ετησίως.

ΑΔΘ = Θάνατοι επί 1000 ατόμων ετησίως.

του 2000. Πιο ανησυχητική είναι η εξέλιξη του δείκτη ολικής γονιμότητας (μέσου αριθμού παιδιών ανά γυναίκα), ο οποίος μέχρι το 1980 κυμαινόταν πάνω από το επίπεδο του 2,1 ετησίως, εξασφαλίζοντας την αναπλήρωση των γενεών, ενώ μετά το 1980 ακολούθησε (Διάγραμμα 3) έντονα καθοδική τάση, σήμερα δε διαμορφώνεται σε 1,5. Αντίστοιχη ήταν η εξέλιξη του δείκτη και στις άλλες χώρες του κόσμου (Πίνακας Π3 Παραρτήματος). Πιο συγκεκριμένα, στις αναπτυσσόμενες περιοχές ήδη από το 1980 η τρέχουσα γονιμότητα δεν εξασφαλίζει την αναπλήρωση των γενεών. Επίσης, στις αναπτυσσόμενες περιοχές ο δείκτης ολικής γονιμότητας συρρικνώνεται διαρκώς, γεγονός που πιστοποιεί την αποτελεσματικότητα της πολιτικής περιορισμού των γεννήσεων και την επιτυχή θεσμική εφαρμογή των συστημάτων του οικογενειακού προγραμματισμού στις περιοχές αυτές. Μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα κατέχει σήμερα (2005-2010) ενδιάμεση θέση από πλευράς γονιμότητας. Είναι εξάλλου άξιο προσοχής το ότι σε οκτώ χώρες (Γαλλία, Σουηδία, Δανία, Φινλανδία, Μεγάλη Βρετανία, Βέλγιο, Ολλανδία και Λουξεμβούργο) ο δείκτης τεκνοποίησης έχει αυξηθεί στο διάστημα 1980-2010. Τούτο, σε συνδυασμό με τα πορίσματα ερευνών του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, όπου φάνηκε ότι η επιθυμητή τεκνογονία είναι σαφώς μεγαλύτερη από την πραγματική, αφήνει περιθώρια σχεδιασμού μιας ενεργού πολιτικής για την ενίσχυση των γεννήσεων στη χώρα μας.

Η τεκνοποίηση στην Ελλάδα συνδέεται με το γάμο αμεσότερα και στενότερα από ότι στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πράγματι, στη χώρα μας η αναλογία των εξωγάμων στις γεννήσεις (Διάγραμμα 4) ενώ ήταν ασήμαντη μέχρι το 1980, άρχισε κατόπιν να αυξάνεται, σήμερα δε διαμορφώνεται στο 7%, αλλά και πάλι έχει τη χαμηλότερη τιμή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Την ιδιαιτερότητα αυτή μπορεί να σταθμίσει η πολιτική αύξησης των γεννήσεων, ενισχύοντας θεσμικά, κοινωνικά και οικονομικά τη γαμηλιότητα.

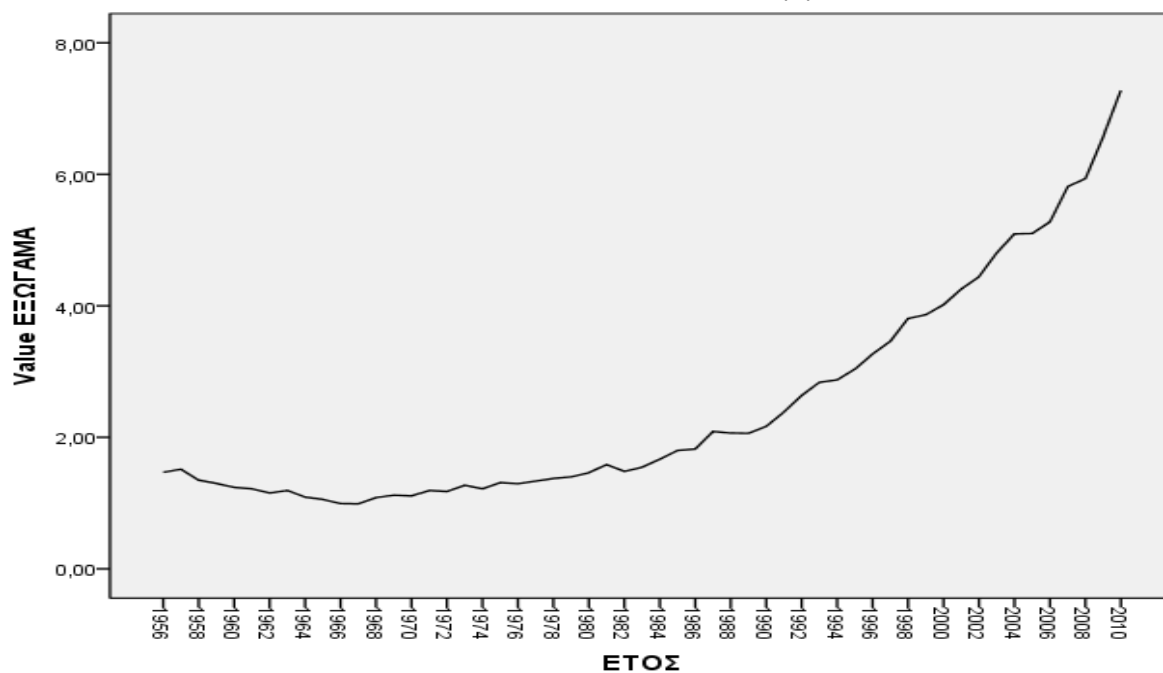
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3. ΕΛΛΑΔΑ: ΔΕΙΚΤΗΣ ΟΛΙΚΗΣ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ (ΔΟΓ)*1956-2010

Πηγή: Πίνακας Π2 Παραρτήματος.

* ΟΔΓ = Μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4. ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΕΞΩΓΑΜΩΝ ΓΕΝΗΣΕΩΝ (%)* 1956-2010

Πηγή: Πίνακας Π2 Παραρτήματος.

* Εξώγαμα επί 100 γεννήσεων ετησίως.

ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΒΙΩΣΗ

Η προτυπωμένη κατά ηλικία γενική θνησιμότητα στη χώρα μας βελτιώνεται διαρκώς και αντανακλάται στην προοδευτική επιμήκυνση του προσδόκιμου επιβίωσης. Συγκεκριμένα, η προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση (Πίνακας 6), εκτιμάται σήμερα (2009) σε 77,6 έτη για τους άνδρες και σε 82,9 για τις γυναίκες. Στη πεντηκονταετία 1960-2009 η προσδοκώμενη ζωή αυξήθηκε κατά δέκα έτη, στην αύξηση δε αυτή συνέβαλαν σε μεγαλύτερο βαθμό οι ηλικίες που ανήκουν στον πληθυσμό των ηλικιωμένων αλλά και η υποχώρηση της βρεφικής θνησιμότητας.

Το προσδόκιμο επιβίωσης και για τα δύο φύλα (Πίνακας Π4 Παραρτήματος) ανέρχεται σήμερα (2005-2010) στον Κόσμο σε 68 έτη, στις αναπτυσσόμενες περιοχές σε 77 έτη και στις αναπτυσσόμενες περιοχές σε 66 έτη. Διαχρονικά η επιμήκυνση του

Πίνακας 6. Ελλάδα: Προσδοκώμενη ζωή κατά φύλο και ηλικία 1961-2009

Φύλο-Ηλικία	1960	1970	1980	1990	2000	2009	Μεταβολή (%) 2009/1960
Ανδρες							
0	67,3	70,1	72,2	74,6	75,4	77,6	15,3
25	48,0	49,3	49,7	51,2	51,6	53,5	11,5
45	29,4	30,5	30,9	32,4	32,8	34,7	18,0
65	13,4	13,9	14,6	15,7	16,2	17,9	33,6
Γυναίκες							
0	70,4	73,6	76,6	79,4	80,5	82,9	17,8
25	50,7	52,2	53,5	55,6	56,3	58,4	15,2
45	31,7	33,0	34,1	36,1	36,8	38,9	22,7
65	14,7	15,3	16,7	17,9	18,3	20,4	38,8

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ και ΠΟΥ, Πίνακες Επιβίωσης, 1960-2010.

προσδόκιμο επιβίωσης μεταξύ 1950 και 2010 ήταν διπλάσια στις αναπτυσσόμενες περιοχές έναντι των αναπτυσσόμενων, και τούτο αντανάκλα το χαμηλό σημείο εκκίνησης, αλλά και βελτιώσεις που έχουν σημειωθεί στο σύστημα υγείας και την ενημέρωση του πληθυσμού στις χώρες του τρίτου κόσμου. Η Ελλάδα κατέχει ως προς το προσδόκιμο επιβίωσης ενδιάμεση θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρουσιάζει δε κέρδη σε έτη ζωής στην περίοδο 1950-2010 ανάλογα με εκείνα των άλλων χωρών της Ένωσης. Η επιμήκυνση όμως της προσδοκώμενης ζωής στη χώρα μας φαίνεται να καταγράφει κάποια σχετική υστέρηση τα τελευταία τριάντα χρόνια, αφού από την 5^η καλύτερη θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση στην περίοδο 1980-1985 καταλαμβάνει σήμερα (2005-2010) την 11^η θέση.

Ως προς τις αιτίες θανάτου, παρατηρείται ότι οι συχνότητες θανάτου από στεφανιαία νόσο (Διάγραμμα 5) και από κακοήθεις νεοπλασίες (Διάγραμμα 6) παρουσιάζονται σταθερές στη χώρα μας, ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες βελτιώνονται προοδευτικά. Ανησυχητική για την Ελλάδα είναι η δυσανάλογα υψηλή θνησιμότητα από αγγειακά εγκεφαλικά επεισόδια σε άνδρες και γυναίκες. Η περιγεννητική θνησιμότητα παρουσιάζει συνεχή μείωση, δεδομένου ότι από 24 ‰ το 1983 περιορίστηκε σε 10,6 ‰ το 1998.

Η θνησιμότητα διαφοροποιείται αισθητά μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών και γεωγραφικών ομάδων. Η διαφοροποίηση έχει σχέση με το φάσμα των αιτιών θανάτου, συνδέεται δε με διαφοροποιήσεις στην ανθρώπινη συμπεριφορά, τις συνθήκες του περιβάλλοντος, τις υπάρχουσες γνώσεις ως προς τον τρόπο διαβίωσης και τον έλεγχο των νοσογόνων παραγόντων, αλλά και την ετοιμότητα και την επάρκεια του συστήματος υγείας. Η επιμήκυνση της ζωής θα στηριχτεί στο μέλλον σε μεγάλο βαθμό στην εξάλειψη των κοινωνικών και γεωγραφικών διαφοροποιήσεων της θνησιμότητας, και η προληπτική ιατρική θα διαδραματίσει κεντρικό ρόλο.

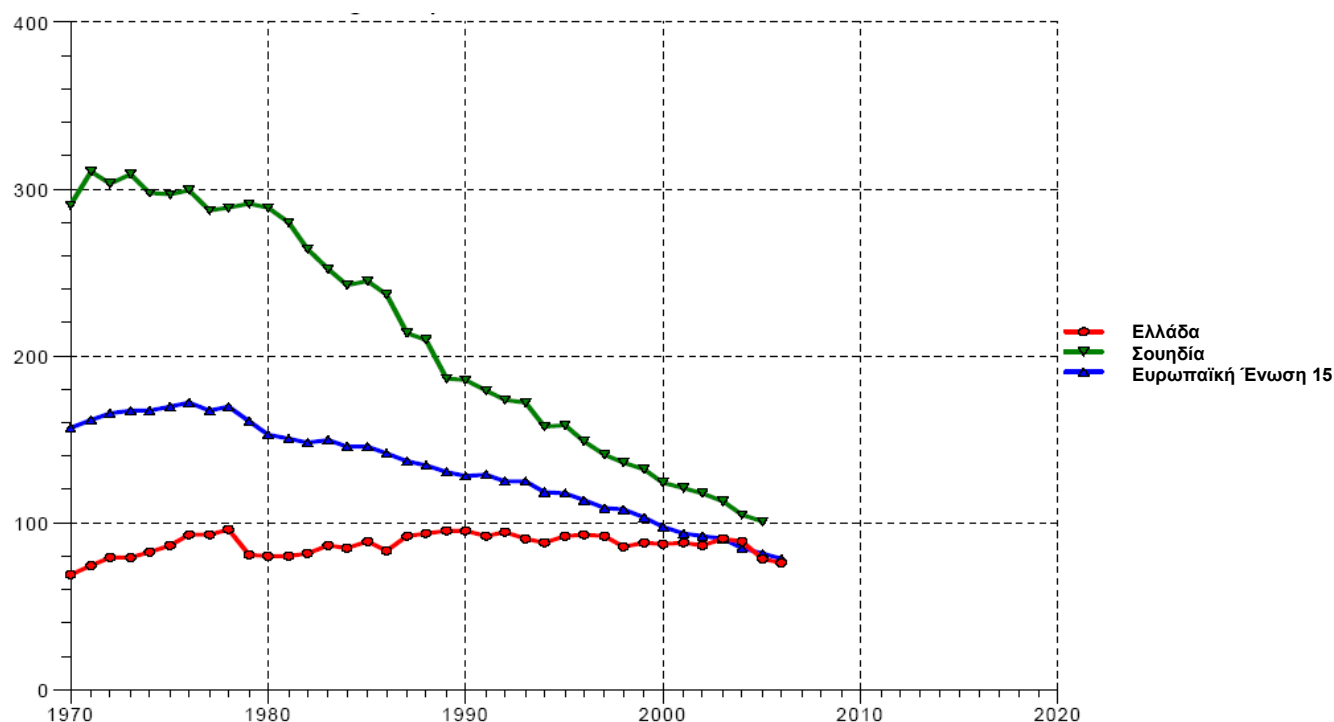
ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Δεδομένου ότι η φυσική αύξηση (γεννήσεις μείον θάνατοι) του πληθυσμού έχει ήδη σχεδόν εκμηδενιστεί, αποφασιστικό ρόλο στην εξέλιξη του πληθυσμού διαδραματίζει

στη χώρα μας η καθαρή μετανάστευση (είσοδος μείον έξοδος μεταναστών). Αν το πρόσημο της καθαρής μετανάστευσης είναι θετικό ο πληθυσμός αυξάνεται ενώ αν είναι αρνητικό μειώνεται. Το αναγκαίο συνεπώς μέγεθος της καθαρής μετανάστευσης συγκυριακά εξαρτάται από τις προδιαγραφόμενες ανάγκες σε πληθυσμό, τόσο από πλευράς μεγέθους όσο και για την διατήρηση ή την επίτευξη μιας ισόρροπης ηλικιακής δομής. Μεταπολεμικά στη χώρα μας (Πίνακας 1), η μετανάστευση παρουσίασε σημαντικές περιοδικές διαφοροποιήσεις. Στη δεκαετία 1961-1971 η καθαρή μετανάστευση ήταν έντονα αρνητική λόγω της ιδιαίτερα ισχυρής εξόδου των ελλήνων προς τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, στις δεκαετίες 1971-1981 και 1981-1991 η καθαρή μετανάστευση εμφανίζεται θετική εξαιτίας της παλιννόστησης των ελλήνων από τις χώρες υποδοχής της προηγούμενης περιόδου αλλά και της έναρξης εισόδου οικονομικών μεταναστών στην Ελλάδα, ενώ στη δεκαετία 1991-2001 η καθαρή μετανάστευση ήταν έντονα θετική από την παρατηρούμενη μαζική άφιξη οικονομικών μεταναστών, ορισμένοι από τους οποίους όμως, φαίνεται να επέστρεψαν στις πατρίδες τους, όπως υποδηλώνει το αρνητικό πρόσημο της καθαρής μετανάστευσης στη δεκαετία 2001-2011.

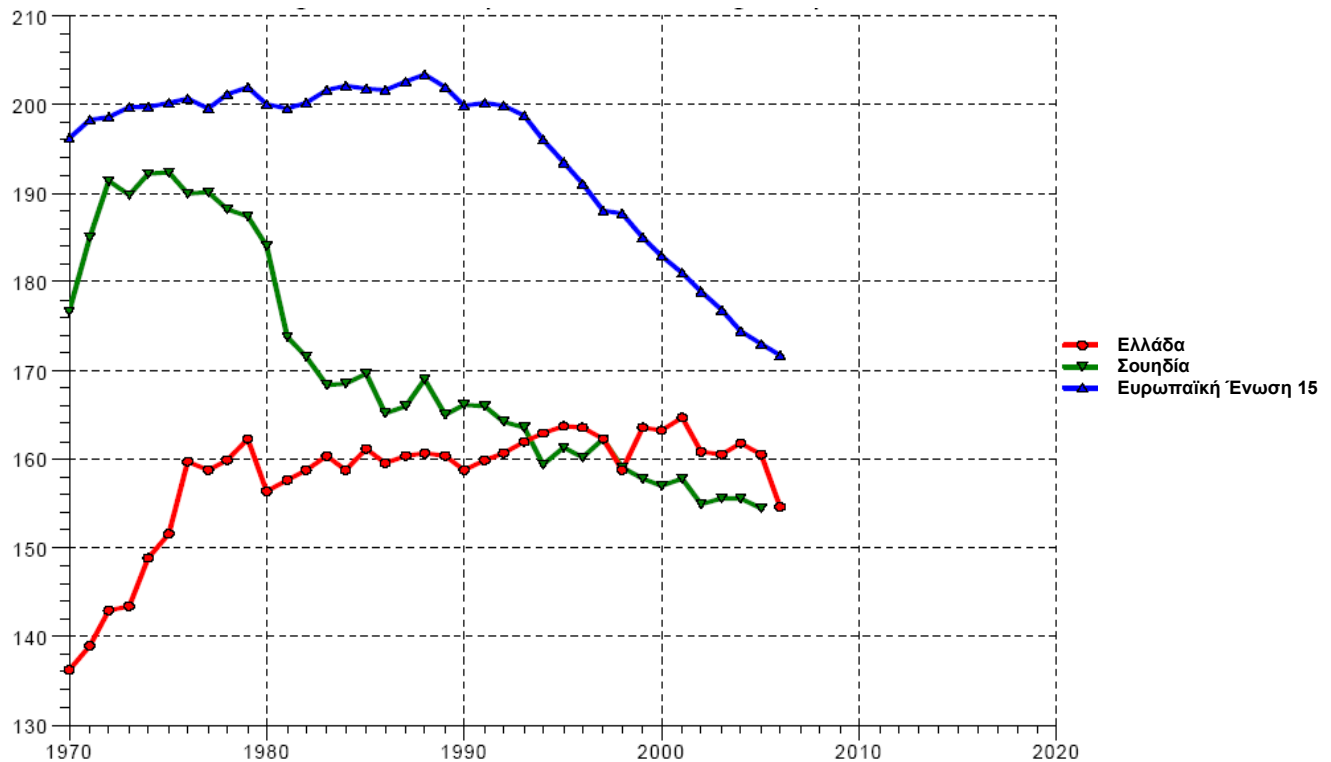
Η κατανομή του πληθυσμού κατά υπηκοότητα και φύλο στην εικοσαετία 1981-2001 (Πίνακας 7) δίνει μια εικόνα της εισροής μεταναστών στην Ελλάδα. Ο κύριος όγκος των οικονομικών μεταναστών προέρχεται από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες, ιδιαίτερα δε από την Αλβανία και δευτερευόντως από την Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι με την πάροδο του χρόνου η ατομική ανδρική μετανάστευση μετατρέπεται σε οικογενειακή και ταυτόχρονα αυξάνεται η απασχόληση των αλλοδαπών γυναικών. Το δεύτερο μεταναστευτικό ρεύμα τροφοδοτείται από Ασιατικές χώρες (Πακιστάν, Ιράκ, Ινδία, Φιλιππίνες), στο ρεύμα όμως αυτό μετέχουν σχεδόν αποκλειστικά άνδρες, με εξαίρεση τις Φιλιππίνες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5. ΠΡΟΤΥΠΩΜΕΝΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΘΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟ ΣΤΕΦΑΝΙΑΙΑ ΝΟΣΟ, ΕΠΙ 100.000 ΑΤΟΜΩΝ ΕΤΗΣΙΩΣ

Πηγή: European Health for All Database. WHO, Regional Office for Europe, 2008.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6. ΠΡΟΤΥΠΩΜΕΝΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΘΗΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟ ΚΑΚΟΗΘΕΙΣ ΝΕΟΠΛΑΣΙΕΣ, ΕΠΙ 100.000 ΑΤΟΜΩΝ ΕΤΗΣΙΩΣ

Πηγή: European Health for All Database. WHO, Regional Office for Europe, 2008.

Η πλειονότητα των ανδρών μεταναστών απασχολείται στις οικοδομές και τη γεωργία, εμφανώς δε μικρότερο ποσοστό κατευθύνεται στη μεταποίηση και το εμπόριο. Ως προς τις μετανάστριες, οι περισσότερες προσφέρουν υπηρεσίες ως οικιακοί βοηθοί. Η συμβολή των μεταναστών στην οικονομία κρίνεται γενικώς θετική, αν λάβουμε υπόψη ότι τα άτομα αυτά ενισχύουν την κατανάλωση, συμπιέζουν (λόγω χαμηλών αμοιβών) το κόστος παραγωγής και τονώνουν την αναπτυξιακή διαδικασία. Επίσης, συνεισφέρουν ουσιαστικά στο κοινωνικο-ασφαλιστικό σύστημα ως εργαζόμενοι, χωρίς, λόγω ηλικίας, να το επιβαρύνουν ως συνταξιούχοι.

Η συνεισφορά των μεταναστών στο δημογραφικό περιβάλλον του τόπου μας είναι θετική, καταρχήν άμεσα, αφού οι μετανάστες ενισχύουν το παραγωγικό τμήμα του πληθυσμού, αυξάνοντας το συνολικό μέγεθος του πληθυσμού και επιβραδύνοντας τη γήρανση (Διάγραμμα 1). Ζήτημα προς διερεύνηση είναι η συμβολή των μεταναστών στη γεννητικότητα. Η εθνολογική προέλευση, η εργασία της γυναίκας, καθώς και ο χρόνος παραμονής και η πρόθεση μόνιμης εγκατάστασης στην Ελλάδα αποτελούν παράγοντες που προσδιορίζουν την τεκνογονική συμπεριφορά των μεταναστών. Οι μετανάστριες από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, των οποίων οι χώρες ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν όμοιο με τις Ελληνίδες ολικό δείκτη γονιμότητας (Πίνακας Π3 Παραρτήματος). Οι Αλβανίδες έχουν σχετικά υψηλότερη γονιμότητα μεταξύ των μεταναστριών, φαίνεται όμως ότι όσο παρατείνουν την παραμονή τους στη χώρα μας αντιγράφουν το πρότυπο της ολιγότεκνης οικογένειας. Με δεδομένο το πλαίσιο της σημερινής πολιτικής προστασίας της μητρότητας και οικογένειας, η συμβολή των μεταναστών στη γεννητικότητα είναι περιορισμένη.

Πίνακας 7. Ελλάδα: Πληθυσμός κατά υπηκοότητα και φύλο 1981-2001

Χώρα υπηκοότητας	1981		1991		2001	
	Αριθμός	Άνδρες %	Αριθμός	Άνδρες %	Αριθμός	Άνδρες %
Αλβανία	3.563	65,2	20.556	70,2	438.036	58,7
Βουλγαρία	807	64,7	2.413	56,9	35.104	39,6
Γεωργία	22.875	43,0
Ρουμανία	606	54,1	1.923	50,3	21.994	56,6
Ρωσία	1.515	54,9	12.918	50,4	17.535	37,3
Κύπρος	19.337	50,8	14.651	51,3	17.426	47,5
Ουκρανία	13.616	24,5
Αγγλία	14.022	42,6	10.998	39,6	13.196	39,9
Πολωνία	522	55,7	9.624	64,5	12.831	45,8
Γερμανία	20.233	47,1	8.525	44,1	11.806	40,2
Πακιστάν	120	47,5	1.911	91,1	11.130	95,7
Τουρκία	30.145	47,8	11.088	48,8	7.881	50,7
Αρμενία	7.742	46,7
Ινδία	754	84,5	1.720	91,9	7.216	93,2
Ιράκ	1.602	62,9	2.131	60,0	6.936	69,8
Φιλιππίνες	764	36,4	3.605	25,4	6.478	23,6

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφές Πληθυσμού, 1981-2001.

Σχετικά με τις μεταναστευτικές τάσεις του πληθυσμού, παρατηρείται ότι μετά το 1990 η αποδημία των ελλήνων υπηκόων ενισχύθηκε. Στο αποδημητικό ρεύμα σήμερα δεν μετέχουν μόνο ανειδίκευτα άτομα, όπως στο παρελθόν, αλλά και επιστήμονες, στελέχη επιχειρήσεων, συνταξιούχοι, φοιτητές με σπουδές εξωτερικού και πρώην επαναπατρισθέντες. Η αποδημία αυτή, σύμφωνα με τις υπάρχουσες ενδείξεις, δεν είναι προς το παρόν μαζική, ενδέχεται εντούτοις να μαζικοποιηθεί στο μέλλον, ιδίως εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, που πλήττει με ιδιαίτερη σφοδρότητα την Ελλάδα και δεν προβλέπεται να αντιστραφεί σύντομα.

ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Εκτιμήσεις ως προς την αναμενόμενη εξέλιξη του πληθυσμού στο μέλλον έχουν κατά καιρούς επιχειρηθεί από φορείς, ελληνικούς και διεθνείς, αλλά και από ειδικούς ερευνητές. Οι εκτιμήσεις διαφέρουν μεταξύ τους και ελάχιστες από αυτές έχουν μέχρι στιγμής επιβεβαιωθεί. Η αξιοπιστία σκιαγράφησης των προβολών εξαρτάται τόσο από την ακρίβεια του πληθυσμού στο έτος αφετηρίας όσο και, κυρίως, από τις υποθέσεις που υιοθετούνται για την πορεία των συνιστωσών της φυσικής και μεταναστευτικής κίνησης του πληθυσμού στο μέλλον. Η αβεβαιότητα ως προς τις συνθήκες του μέλλοντος, οδηγεί συνήθως στην εκτίμηση σειράς πιθανών εναλλακτικών εικόνων στα χρονικά σημεία της προβολής. Παρά τις ατέλειές τους οι προβολές πληθυσμού αποτελούν χρήσιμο όργανο στην άσκηση πολιτικής και χρησιμοποιούνται ευρύτατα. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται και σχολιάζονται ορισμένα υποδείγματα προβολής του πληθυσμού, αξιολογώντας τα ευρήματα υπό το φως της διαμορφούμενης σήμερα οικονομικής συγκυρίας.

Στον Πίνακα 8 περιλαμβάνονται εκτιμήσεις διαφόρων φορέων για τον αναμενόμενο πληθυσμό ανά πενταετία. Από τις εκτιμήσεις αυτές πιο αισιόδοξη, αλλά και πιο αξιόπιστη, μπορεί να θεωρηθεί η του ΟΗΕ, αφού έχει ως αφετηρία τον πληθυσμό του 2010 και η μεθοδολογία της είναι περισσότερο προηγμένη. ΗΕΛΣΤΑΤ και η

EUROSTAT είχαν ως σημείο εκκίνησης προγενέστερα έτη. Κοινή διαπίστωση όλων των εκτιμήσεων είναι ότι το αναμενόμενο μέγεθος του πληθυσμού μας στο καταληκτικό έτος (2050) δεν πρόκειται να υπερβεί τα 11,6 εκ. άτομα και ότι κοντά στο χρονικό πέρας της προβολής θα αρχίσει να μειώνεται ο πληθυσμός, επειδή, εκτός από το μηδενισμό της φυσικής αύξησης, θα είναι επίσης μηδενική ή αρνητική και η καθαρή μετανάστευση.

Πίνακας 8. Ελλάδα: Αναμενόμενος πληθυσμός 2010-2050

Έτος	ΕΛΣΤΑΤ		ΟΗΕ		EUROSTAT	
	(.000)	Μεταβολή %	(.000)	Μεταβολή %	(.000)	Μεταβολή %
2010	11.316	.	11.359	.	11.305	.
2015	11.505	1,67	11.492	1,17	11.445	1,24
2020	11.618	0,98	11.569	0,67	11.526	0,71
2025	11.674	0,48	11.603	0,29	11.562	0,31
2030	11.699	0,22	11.621	0,15	11.578	0,14
2035	11.698	0,00	11.640	0,16	11.605	0,23
2040	11.674	-0,21	11.661	0,18	11.630	0,21
2045	11.616	-0,50	11.669	0,07	11.628	-0,02
2050	11.500	-1,00	11.647	-0,19	11.576	-0,45

Πηγή: Προβολές Πληθυσμού της Ελλάδας ΕΛΣΤΑΤ, ΟΗΕ και EUROSTAT.

Ταυτόχρονα με τη δυσμενή εξέλιξη του συνολικού πληθυσμού μέχρι το 2050, αναμένεται η επιτάχυνση της γήρανσης και η σημαντική επιδείνωση του δείκτη εξάρτησης (Πίνακας 9). Πράγματι, η αναλογία υπερηλίκων από 19% το 2010 θα φτάσει στο 30% το 2050 και ο δείκτης εξάρτησης (αναλογία μη παραγωγικών ατόμων σε 100 παραγωγικά) από 50% το 2010 θα αναρριχηθεί στο 82% το 2050, γεγονός που θα επιβαρύνει ιδιαίτερα το εργατικό δυναμικό και το σύστημα υγείας, θα επηρεάσει αρνητικά την παραγωγική διαδικασία, ενώ θα διαταράξει περαιτέρω την ισορροπία του κοινωνικο-ασφαλιστικού μας συστήματος.

Πίνακας 9. Ελλάδα: Κατανομή πληθυσμού κατά ηλικία 2010-2050

Έτος	Κατανομή κατά ομάδες ηλικιών (%)				Δείκτης εξάρτησης* %
	0-14	15-64	65+	100,0	
2010	14,6	66,8	18,6	100,0	49,7
2015	14,8	65,7	19,5	100,0	52,2
2020	15,0	64,5	20,5	100,0	55,0
2025	14,5	63,7	21,8	100,0	57,0
2030	13,9	62,8	23,3	100,0	59,2
2035	13,8	60,8	25,4	100,0	64,5
2040	14,2	58,5	27,3	100,0	70,9
2045	14,6	56,3	29,1	100,0	77,6
2050	15,0	55,0	30,0	100,0	81,8

Πηγή: ΟΗΕ, Προβολές Πληθυσμού.

* Μη παραγωγικά άτομα επί 100 παραγωγικών.

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στρατηγικός προσανατολισμός της δημογραφικής πολιτικής είναι η ανατροπή των ιστορικών και αναμενόμενων δυσμενών τάσεων προς την επιθυμητή κατεύθυνση όλων των παραμέτρων που συνδυαστικά προσδιορίζουν την εξέλιξη του πληθυσμού, καθώς και η προοδευτική αναβάθμιση της ποιότητας ζωής. Ειδικότερες ποσοτικές στοχεύσεις είναι η ενίσχυση των γεννήσεων, η επιμήκυνση του προσδόκιμου επιβίωσης και η επιλεκτική ρύθμιση των μεταναστευτικών ρευμάτων προκειμένου να καλύπτονται τα πληθυσμιακά κενά. Η ποιοτική αναβάθμιση της ζωής μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη βοήθεια βελτιώσεων στα συστήματα υγείας, εκπαίδευσης και ενημέρωσης, παράλληλα με την καθολική και ουσιαστική κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η πολιτική ενίσχυσης των γεννήσεων στη χώρα μας επιβάλλεται να κλιμακωθεί σε πέντε επίπεδα: (α) δημιουργία συντονιστικού οργάνου επεξεργασίας και υλοποίησης της δημογραφικής πολιτικής, (β) εφαρμογή δοκιμασμένων και αποτελεσματικών μέτρων που θα αποβλέπουν στην ενίσχυση του εισοδήματος ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών, στην εναρμόνιση οικογενειακής και εργασιακής ζωής και στην πολλαπλή προσφορά υπηρεσιών για το παιδί (βρεφονηπιακοί και παιδικοί σταθμοί, νηπιαγωγεία, ολοήμερα σχολεία κτλ), (γ) πολυδύναμη κοινωνική, ηθική και προνοιακή στήριξη της οικογένειας, ιδίως για τα νέα ζευγάρια, την άγαμη μητέρα και τις μετανάστριες, (δ) διαρκής μελέτη των εφαρμοζόμενων μέτρων στις χώρες με επιτυχή δημογραφική πολιτική (Γαλλία, σκανδιναβικές χώρες κ.τ.λ.) και εφαρμογή ορισμένων (με τις αναγκαίες προσαρμογές και αναθεωρήσεις και συμπληρώσεις) στην Ελλάδα και (ε) συστηματική και υπεύθυνη ενημέρωση του πληθυσμού για τα ισχύοντα μέτρα. Επισημαίνεται ότι περιθώρια αύξησης των γεννήσεων υπάρχουν, αφού, όπως προέκυψε από έρευνες, η επιθυμητή τεκνογονία στη χώρα μας είναι μεγαλύτερη από την πραγματική.

Όσον αφορά τη θνησιμότητα, κύριες επιδιώξεις είναι η εξάλειψη των περιφερειακών και των κοινωνικών ανισοτήτων ως προς τον κίνδυνο θανάτου. Η επιτάχυνση της δημογραφικής γήρανσης προβλέπεται να επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό και επιβάλλει την αναδιάρθρωση και την αύξηση της ετοιμότητας των υπηρεσιών υγείας.

Η άσκηση μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη και σαφώς δυσχερέστερη από ότι σε άλλες χώρες, λόγω της μορφολογίας των συνόρων μας και τη γειτνίαση με τις περιοχές αποστολής, τη μαζικότητα των ρευμάτων εισόδου και την έλλειψη ιστορικής εμπειρίας για την αντιμετώπιση της. Το πρόβλημα καθίσταται οξύτερο και πιεστικότερο στην περίπτωση των μεταναστών χωρίς έγγραφα. Η είσοδος μεταναστών επιβάλλεται να συνεκτιμά τις εκάστοτε ανάγκες της χώρας σε πληθυσμό, μέσα στα πλαίσια μιας οργανωμένης και πολυδύναμης μεταναστευτικής πολιτικής, η οποία θα αντιμετωπίζει ορθολογικά όλο το φάσμα της διακίνησης ανθρώπων (υποδοχή – εγκατάσταση – προσαρμογή - αφομοίωση) και επιβάλλει τη διακρατική συνεργασία και τη χάραξη κοινών πολιτικών με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό με τις ανθρωπιστικές αντιλήψεις περί ασύλου.

Καταληκτικά, επισημαίνεται ότι η δημογραφική πολιτική ασκείται αποτελεσματικά μόνο όταν η οικονομία και η κοινωνία είναι σε θέση να εξασφαλίσουν στο άτομο και την οικογένεια επαρκείς υλικούς πόρους και ισχυρή θεσμική και ηθική στήριξη. Δεδομένου ότι οι προϋποθέσεις αυτές σε μεγάλο βαθμό δεν υφίστανται σήμερα, όπου η κρίση έχει αποκτήσει οικουμενικό χαρακτήρα και πλήττει με ιδιαίτερη βιαιότητα τη χώρα μας, είναι επίκαιρο να καταρτισθεί ένα μακροχρόνιο και πολυδιάστατο πρόγραμμα αντιμετώπισης του δημογραφικού μας προβλήματος τώρα, με βάση την ιστορικά δοκιμασμένη διεθνή εμπειρία, και τούτο να εφαρμοσθεί όταν οι συνθήκες το επιτρέψουν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ Π1, ΕΛΛΑΔΑ: ΠΛΗΘΥΣΜΟΣΚΑΤΑΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΚΑΙΝΟΜΟ 1961 και 2001

Γεωγραφικό διαμέρισμα και νομός	Πραγματικός πληθυσμός			Πυκνότητα πληθυσμού 2001	Αναλογία (%) αστών 2001
	1961	2001	Μεταβολή % 2001/1961		
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ	8.388.553	10.964.020	30,70	83	75,1
ΑΤΤΙΚΗ	2.057.974	3.761.810	82,79	988	99,0
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ-ΕΥΒΟΙΑ	763.840	829.758	8,63	40	56,3
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	237.738	224.429	-5,60	41	53,3
Βοιωτίας	107.775	131.085	21,63	44	66,4
Ευβοίας	172.578	215.136	24,66	52	59,2
Ευρυτανίας	36.471	32.053	-12,11	17	37,7
Φθιώτιδας	161.436	178.771	10,74	40	57,1
Φωκίδας	47.842	48.284	0,92	23	31,3
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	1.096.390	1.155.019	5,35	54	54,9
Αργολίδας	90.145	105.770	17,33	49	51,4
Αρκαδίας	135.042	102.035	-24,44	23	44,9
Αχΐας	240.354	322.789	34,30	99	70,7
Ηλείας	187.713	193.288	2,97	74	44,8
Κορινθίας	112.505	154.624	37,44	68	57,8
Λακωνίας	118.661	99.637	-16,03	27	35,2
Μεσσηνίας	211.970	176.876	-16,56	59	52,0
ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	212.573	212.984	0,19	92	36,5
Ζακύνθου	35.509	39.015	9,87	96	28,7
Κερκύρας	101.770	111.975	10,03	175	39,5
Κεφαλληνίας	45.033	39.488	-12,31	44	36,2
Λευκάδας	30.261	22.506	-25,63	63	35,7
ΗΠΕΙΡΟΣ	352.604	353.820	0,35	38	47,3
Άρτας	84.285	78.134	-7,30	47	39,5
Θεσπρωτίας	52.125	46.091	-11,58	30	34,4
Ιωαννίνων	155.326	170.239	9,60	34	53,1
Πρεβέζης	60.868	59.356	-2,48	57	50,8
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	691.771	753.888	8,98	54	64,8
Καρδίτσας	152.105	129.541	-14,83	49	43,9
Λάρισας	231.976	279.305	20,40	52	69,9
Μαγνησίας	163.834	206.995	26,34	78	76,6
Τρικάλων	143.856	138.047	-4,04	41	54,8
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1.896.112	2.424.765	27,88	71	72,7
Γρεβενών	42.787	37.947	-11,31	17	49,6
Δράμας	121.006	103.975	-14,07	30	65,2
Ημαθίας	113.928	143.618	26,06	84	64,5
Θεσσαλονίκης	546.286	1.057.825	93,64	287	93,7
Καβάλας	140.751	145.054	3,06	69	64,4
Καστοριάς	48.497	53.483	10,28	31	51,4
Κιλκίς	101.506	89.056	-12,26	35	41,0
Κοζάνης	149.639	155.324	3,80	44	59,7
Πέλλας	133.224	145.797	9,44	58	51,2
Πιερίας	98.284	129.846	32,11	86	65,7
Σερρών	248.041	200.916	-19,00	51	48,1
Φλώρινας	70.213	54.768	-22,00	29	36,8
Χαλκιδικής	79.263	104.894	32,34	36	49,8
Άγιο Όρος	2.687	2.262	-15,82	7	0,0
ΘΡΑΚΗ	356.555	362.038	1,54	42	57,9
Έβρος	157.760	149.354	-5,33	35	61,5
Ξάνθης	89.594	101.856	13,69	57	58,8
Ροδόπης	109.201	110.828	1,49	44	52,2
ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ	477.476	508.807	6,56	56	55,8
Δωδεκανήσου	123.021	190.071	54,50	70	77,3
Κυκλάδων	99.959	112.615	12,66	44	36,2
Λέσβου	140.251	109.118	-22,20	51	43,5
Σάμου	52.022	43.595	-16,20	56	41,1
Χίου	62.223	53.408	-14,17	59	57,7
ΚΡΗΤΗ	483.258	601.131	24,39	72	59,6
Ηρακλείου	208.374	292.489	40,37	111	66,4
Λασιθίου	73.880	76.319	3,30	42	51,5
Ρεθύμνης	69.943	81.936	17,15	55	40,8
Χανίων	131.061	150.387	14,75	63	60,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφές πληθυσμού 1961 και 2011

ΠΙΝΑΚΑΣ Π2. ΕΛΛΑΔΑ: ΔΕΙΚΤΕΣ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ, 1956-2010

Έτος	Γεννήσεις	Γεννήσεις Νομίμων	Γεννήσεις Εξωγάμων	Αδρός Δείκτης Γεννήσεων (0/00)	Δείκτης Γενικής Γονιμότητας (0/00)	Δείκτης Ολικής Γονιμότητας	Αναλογία Εξωγάμων (0/0)
1956	158203	155878	2325	19,70	71,77	2,30	1,47
1957	155940	153580	2360	19,26	70,79	2,25	1,51
1958	155359	153265	2094	19,01	70,55	2,22	1,35
1959	160199	158119	2080	19,40	72,57	2,26	1,30
1960	157239	155291	1948	18,88	70,97	2,21	1,24
1961	150716	148881	1835	17,95	68,06	2,13	1,22
1962	152158	150404	1754	18,01	68,49	2,17	1,15
1963	148249	146482	1767	17,48	66,81	2,15	1,19
1964	153109	151441	1668	17,99	69,11	2,25	1,09
1965	151448	149849	1599	17,71	68,46	2,24	1,06
1966	154613	153079	1534	17,95	69,59	2,30	0,99
1967	162839	161230	1609	18,68	72,49	2,42	0,99
1968	160338	158601	1737	18,21	70,73	2,39	1,08
1969	154077	152352	1725	17,44	67,81	2,33	1,12
1970	144928	143321	1607	16,48	66,76	2,40	1,11
1971	141126	139445	1681	15,98	64,79	2,32	1,19
1972	140891	139234	1657	15,85	64,23	2,31	1,18
1973	137526	135777	1749	15,40	62,46	2,25	1,27
1974	144069	142317	1752	16,08	65,41	2,37	1,22
1975	142161	140297	1864	15,71	63,45	2,31	1,31
1976	146566	144669	1897	15,99	65,21	2,35	1,29
1977	143739	141821	1918	15,51	63,51	2,28	1,33
1978	146588	144573	2015	15,66	64,40	2,29	1,37
1979	147965	145895	2070	15,50	64,02	2,26	1,40
1980	148134	145968	2166	15,36	63,54	2,23	1,46
1981	140953	138719	2234	14,49	59,92	2,09	1,58
1982	137275	135240	2035	14,02	58,19	2,02	1,48
1983	132608	130558	2050	13,47	56,05	1,94	1,55
1984	125724	123628	2096	12,70	53,08	1,82	1,67
1985	116481	114384	2097	11,73	49,13	1,68	1,80
1986	112810	110754	2056	11,32	47,67	1,60	1,82
1987	106392	104169	2223	10,64	44,78	1,50	2,09
1988	107505	105286	2219	10,71	45,02	1,50	2,06
1989	101657	99562	2095	10,08	42,22	1,40	2,06
1990	102229	100015	2214	10,06	42,04	1,40	2,17
1991	102620	100173	2447	10,01	41,86	1,39	2,38
1992	104081	101336	2745	10,04	41,84	1,39	2,64
1993	101799	98912	2887	9,73	40,39	1,35	2,84
1994	103763	100781	2982	9,83	40,64	1,36	2,87
1995	101495	98412	3083	9,54	39,26	1,31	3,04
1996	100718	97428	3290	9,40	38,50	1,29	3,27
1997	102038	98506	3532	9,47	38,57	1,29	3,46
1998	100894	97052	3842	9,31	37,76	1,26	3,81
1999	100643	96753	3890	9,25	37,33	1,25	3,87
2000	103267	99119	4148	9,46	38,02	1,27	4,02
2001	102282	97930	4352	9,34	37,54	1,26	4,25
2002	103569	98969	4600	9,43	38,06	1,27	4,44
2003	104420	99401	5019	9,47	38,43	1,29	4,81
2004	105655	100273	5382	9,55	38,98	1,31	5,09
2005	107545	102060	5485	9,69	39,84	1,34	5,10
2006	112042	106128	5914	10,05	41,71	1,41	5,28
2007	111926	105419	6507	10,00	41,88	1,42	5,81
2008	118302	111281	7021	10,53	44,51	1,51	5,93
2009	117933	110184	7749	10,45	44,65	1,53	6,57
2010	114.766	10,15	..	1,40	..

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Στατιστικές Φυσικής Κίνησης

ΠΙΝΑΚΑΣ Π3, ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ: ΟΛΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ 1950-2010

Περιοχή	Ολικός Δείκτης Γονιμότητας (Μέσος Αριθμός Παιδιών ανά Γυναίκα)				
	1950-1955	1980-1985	2005-2010 *	Μεταβολή (%) 1950/55 προς 1980/85	Μεταβολή (%) 1980/85 προς 2005/10
ΚΟΣΜΟΣ	4,95	3,59	2,52	-27,5	-29,8
ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	2,81	1,85	1,66	-34,2	-10,3
ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	6,07	4,16	2,68	-31,5	-35,6
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ					
Ιρλανδία	3,42	2,76	2,10	-19,3	-23,9
Γαλλία	2,76	1,87	1,97	-32,2	5,3
Σουηδία	2,21	1,65	1,90	-25,3	15,2
Δανία	2,55	1,43	1,85	-43,9	29,4
Φινλανδία	3,00	1,69	1,84	-43,7	8,9
Αγγλία	2,18	1,78	1,83	-18,3	2,8
Βέλγιο	2,34	1,60	1,79	-31,6	11,9
Ολλανδία	3,05	1,52	1,75	-50,2	15,1
Εσθονία	2,06	2,09	1,64	1,5	-21,5
Λουξεμβούργο	1,98	1,47	1,62	-25,8	10,2
Κύπρος	3,71	2,45	1,51	-34,0	-38,4
Βουλγαρία	2,48	2,01	1,46	-18,9	-27,4
Ελλάδα	2,29	1,96	1,46	-14,4	-25,5
Ισπανία	2,53	1,88	1,41	-25,7	-25,0
Λεττονία	2,00	2,00	1,41	0	-29,5
Λιθουανία	2,71	2,03	1,41	-25,1	-30,5
Τσεχία	2,68	2,00	1,41	-25,4	-29,5
Σλοβενία	2,80	1,88	1,39	-32,9	-26,1
Αυστρία	2,08	1,59	1,38	-23,6	-13,2
Ιταλία	2,36	1,54	1,38	-34,7	-10,4
Γερμανία	2,16	1,46	1,36	-32,4	-6,8
Πορτογαλία	3,10	2,01	1,36	-35,2	-32,3
Ουγγαρία	2,73	1,81	1,34	-33,7	-26,0
Μάλτα	4,14	2,04	1,33	-50,7	-34,8
Ρουμανία	2,87	2,25	1,33	-21,6	-40,9
Πολωνία	3,62	2,33	1,32	-35,6	-43,3
Σλοβακία	3,50	2,27	1,27	-35,1	-44,1

Πηγή: United Nations, Population Division, 2011.

* Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ταξινομούνται με βάση τη φθίνουσα κλιμάκωση του Ολικού Δείκτη Γονιμότητας στην πενταετία 2005-2010.

ΠΙΝΑΚΑΣ Π4, ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ: ΠΡΟΣΔΟΚΙΜΟ ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ 1950-2010

Περιοχή	Προσδοκώμενη ζωή κατά τη γέννηση συνόλου φύλων (έτη)				
	1950-1955	1980-1985	2005-2010 *	Διαφορά (1980-85) - (1950-55)	Διαφορά (2005-10) - (1980-85)
ΚΟΣΜΟΣ	47,66	62,06	67,88	14,40	5,82
ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	65,92	72,89	76,94	6,97	4,05
ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	42,28	59,48	65,95	17,20	6,47
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ					
Ιταλία	66,32	74,76	81,37	8,44	6,61
Γαλλία	67,27	74,78	80,95	7,51	6,17
Σουηδία	71,72	76,38	80,88	4,66	4,50
Ισπανία	64,12	75,95	80,48	11,83	4,53
Αυστρία	66,26	73,14	80,24	6,88	7,10
Ολλανδία	71,93	76,13	80,20	4,20	4,07
Γερμανία	67,50	73,80	79,85	6,30	6,05
Βέλγιο	68,37	73,89	79,77	5,52	5,88
Ιρλανδία	66,68	73,09	79,68	6,41	6,59
Αγγλία	69,28	74,11	79,58	4,83	5,47
Ελλάδα	65,86	75,24	79,52	9,38	4,28
Λουξεμβούργο	65,92	72,78	79,39	6,86	6,61
Φινλανδία	66,09	74,28	79,34	8,19	5,06
Κύπρος	66,73	75,26	78,94	8,53	3,68
Μάλτα	65,83	73,59	78,80	7,76	5,21
Πορτογαλία	60,03	72,33	78,59	12,30	6,26
Σλοβενία	65,57	71,10	78,59	5,53	7,49
Δανία	70,90	74,41	78,25	3,51	3,84
Τσεχία	67,02	70,78	77,01	3,76	6,23
Πολωνία	61,31	70,98	75,51	9,67	4,53
Σλοβακία	64,45	70,63	74,72	6,18	4,09
Εσθονία	65,33	69,33	73,91	4,00	4,58
Ουγγαρία	64,02	69,08	73,64	5,06	4,56
Ρουμανία	61,05	69,66	73,16	8,61	3,50
Βουλγαρία	61,95	71,24	72,74	9,29	1,50
Λεττονία	66,02	69,25	72,27	3,23	3,02
Λιθουανία	64,80	70,78	71,31	5,98	0,53

Πηγή: United Nations, Population Division 2001.

* Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ταξινομούνται με βάση τη φθίνουσα κλιμάκωση του Δείκτη Προσδοκώμενης Ζωής κατά τη Γέννηση στην πενταετία στην πενταετία 2005-2010.